

WFAF 2019

АНИМАЦИОННИ
ОТБЛЯСЪЦИ
И РАЗМИСЛИWFAF 15 WORLD
FESTIVAL of
ANIMATED
FILM 2019

Невелина Попова ■

► XV Световен фестивал на анимационния филм във Варна се превърна в място за срещи – с пълнометражна, късометражна, детска и студентска анимация, с автори от цял свят, с изложби, с лекции и книги, с детски работилници... Ведър фестивал, със своя вътрешна динамика и жив дух, показателен за състоянието на световната и родна анимация. В днешния свят на високи технологии, консуматорски бум и личностни кризи анимацията остава за много автори спасително пространство на артистични търсения, на възможности за личностен изказ и диалог със света.

В състезателната програма участваха 87 филма от над 40 държави, 10 от които бяха български. Авторитетното международно жури с председател Иван Богданов (България) и членове – Олга Пярн (Естония), Теди Груя (САЩ), Павел Хорачек (Чехия) и Фернандо Галрито (Португалия) имаше нелеката задача да направи своя избор сред множеството филми.

Във фокуса на моите размисли отново ще бъдат студентските филми. Те бяха събрани в една силна програма, до голяма степен съизмерима с професионалните късометражни филми.

Наградата за най-добър студентски филм получи филмът „Дъщеря“ на Дария Кашчеева от Чехия. Проникновен, чувствителен, личен филм за късното завръщане на двама души един към друг. Филмът ѝ е бакалавърска дипломна ра-

бота от световноизвестното филмово училище ФАМУ. Ярка и запомняща се творба, в най-добрите традиции на кукления филм – запазена марка за чешката анимация. Действието на филма се развива в две пространства и в два времеви пласта. Филмът започва край болничното легло на умиращия баща. Настоящото рамкира болезнения детски спомен за бащината моментна нечувствителност: зает с ежедневните битови грижи, бащата не успява да сподели и приюти детската болка от смъртта на едно птиче. Дария разгръща един дълбок психологически сюжет за сложните отношения между бащата и дъщерята, сюжет, характерен по-скоро за игралното кино и сложен за анимационен разказ, още повече при работа с кукли. Психологическият детайл, мимиката, жестът и атмосферата са много трудно постижими в куклената анимация. Дария Кашчеева работи умело с тежките живописни мазки върху непроменящите се във времето лица на бащата и дъщерята. В анимационната условност на затворените пространства скулпторната скованост на куклите носи своята метафоричност; те и двамата драматично са потънали в себе си и едва пред лицето на смъртта успяват да се намерят, да си простят, да отключат нежността и да дадат израз на силната си обич. Изключително фин психологически сюжет, изграден изцяло от вътрешни движения, доказващ за

пореден път, че за анимационната изразност няма предели. Зашеметяваща е операторската работа в този филм. Режисьорката сама е снимала. В различни интервюта тя признава, че винаги се е интересувала от движенията на камерата, от работата със светлината и фокуса. И е решила да използва ръчна камера в своя анимационен филм. Сама по себе си тази идея била странна, налудничава... но вдъхновяваща. Авторката е усетила, че такова експериментално решение ще работи за драматургията на филма ѝ, ще внушава клаустрофобичност и задъхано вътрешно движение между двата персонажа. Кулминацията на тези усилия е кадърът, в който дъщерята тича по стълбите и маската ѝ се превръща в ръцете на бащата в трептящи парчета криле – прекършени, но разтварящи се, добиващи своята цялост и стремително излитащи на финала в синевата... Зад този филм стои наистина огромен труд. Наградата във Варна е част от международното признание на достойнствата на филма. На фестивала в Анеси Дария Кашчеева получи Кристален глобус за студентски филм. В момента тя е една от тримата финалисти за „Оскар“ в категорията анимационни филми.

В трудното състезание между студентските филми журито присъди и две специални грамоти – на „Правилата на играта“ (режисьор Мерлин Флюгел, Германия) и на „Ябълково пюре“ (режисьор Александър Грацер, Австрия). В „Правилата на играта“ дипломантката от университета в Офенбах Мерилин Флюгел експериментира с анимационното пространство и графичните форми като създава чрез сюжета за играещите хора и играта един микромодел на света. Филмът ѝ е откровена метафора на съвременното общество, застрашено от хаоса и вседозволеността, философски размисъл за границата между играта и реалния живот, за необходимостта от правила и за липсата им. Това също е един от филмите с много награди през последната година, между които е и наградата на журито в Анеси за дипломен филм. Вторият филм „Ябълково пюре“ е на Александър Грацер от Австрия, който, след като завършва живопис във Виена, защитава магистърска степен по анимация в Будапеща и там прави този филм. Запомнящо се смешен филм, изграден изцяло

в ключа на абсурдистка драматургия. Иронично живописен, с дълги статични кадри. В абсурдния сюжет двама униформени служители на реда с безгръбначна пластика се опитват да бъдат на своя пост, а междувременно две големи костюмирани птици водят дълбокомислени псевдофилософски разговори. Преднамерено театрални, патетични диалози, от които обаче не спираш да се смееш. Финалната абсурдна поанта на разпадащите се връзки и същества е прозрението, че ябълката просто трябва да се измие, обели и смачка на пюре.

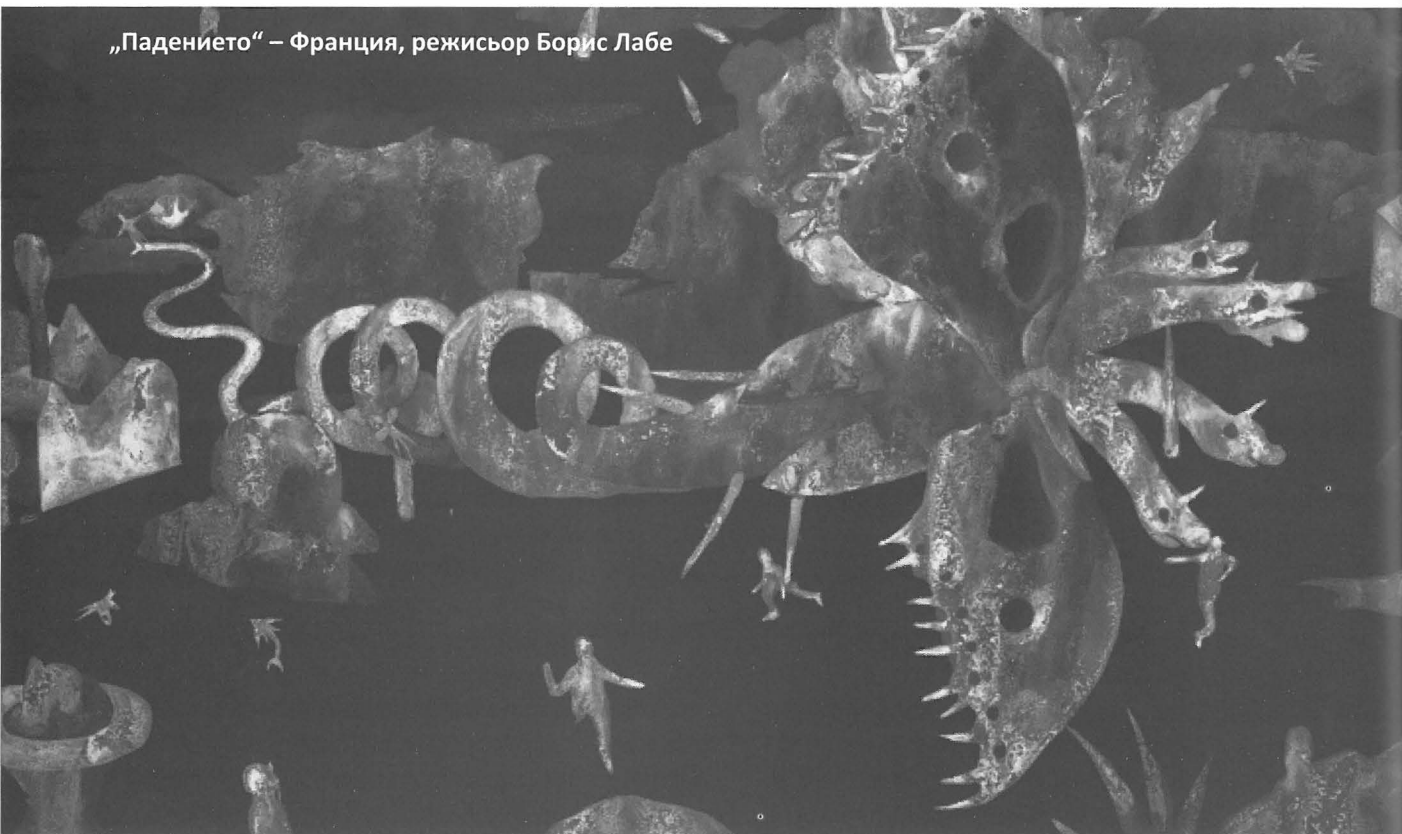
Открояващ се сред най-добрите работи на фестивала бе дипломният филм на студентката от НБУ Ива Токмачиева „Да се срещнем вчера“, отличен с наградата на Съюза на българските художници. Нежен, красив, чувствителен филм. Самият сюжет е едно любовно пътуване през времето – през срещата на мъж и жена, през опита им за общ живот, през последвалото отчуждение и раздялата. Ива е изградила органичен анимационен разказ. Великолепната ѝ рисунка ни води през цяла поредица анимационни метафори и метаморфози, сред които като основни лайтмотивни образи се открояват шалът, който ги свързва, и лодката, с която се носят върху вълните на чувствата си и живота. Този дипломен филм е един от най-добрите през последните години. Неслучайно селеционерът от САЩ Теди Груя каза на финалната пресконференция, че това е един от любимите му филми на фестивала.

Друг интересен млад автор със запомнящи се два филма в тази категория беше Кристиян Кауфман от филмовата академия Баден-Вюртенберг, Германия, който присъстваше на фестивала и представи 3D пародията си „Дивият Запад компресиран“ и екологичната миниатюра „He!“. И двата филма носят остро съвременно усещане; реализирани са като триизмерни експерименти. На галопиращите каубои от уестърна, на които винаги им е бил нужен големият филмов екран, в днешната медийна среда Mobilescope налага своите закони, а съвременният бягащ от цивилизацията турист от „He!“, решил да се бори с ветровете и да си построи дом на непристъпна скала, търпи поредно поражение и ни оставя пред множество отворени въпроси.

И още един запомнящ се филмов експеримент – „Milkoffee“, направен като на шега от четирима приятели ентузиаста от Италия, инициран като проект в технологичен институт, където изобщо не се учи анимация. Четиримата млади автори – Фабио, Марко, Едоардо и Людовика, също бяха на фестивала във Варна и на пресконференцията разказаха за работата си по филма. Вдъхновени от сюрреалистичен разказ на испанския писател Макс Ауб, те се впускат в едно калейдоскопично пътуване към атмосферата на 60-те години на миналия век, работят смело с различни знакови образи и колажи, фрагментират кадъра, остроумно си играят с иронични надписи, с вкусове, цитати, изплъзващи се моментни наслади. Признават, че са разчитали повече на асоциативната динамика на моушън графиката, отколкото на анимацията, но след този свой опит и след фестивала и четиримата искат да продължат да работят в анимационното пространство. Очертават се някои драматургични тенденции в студентската програма, които бихме могли да открием и в останалите категории късометражни филми от конкурсната програма.

Все по-рядко анимационният сюжет се разгръща около добре разказана история. „Дъщеря“ на Дария Кашчеева по-скоро е изключение в общата картина. Сред цялата конкурсна програма с добрия си ясен разказ и яркия си персонажен свят за мен се откроява филмът на Андрей Цветков „Дърво от желязо“ по сценарий на преждевременно напусналия ни Слав Бакалов. С разказа си за един петел и пленено ято птици филмът продължава най-добрите традиции на българската миниатюра и е мъдра притча за безкористната помощ, за уменията да приемеш собствената си съдба с достойнство. Повечето от анимационните филми бяха асоциативни философски миниатюри. Те най-често изграждат микромодел на света, носят и споделят своите идеи със зрителя, експериментират с формите и пространствата. Като се започне от зашеметяващия мащабен филм „Падението“ на Борис Лабе, получил „Гран при“ на фестивала, и „Децата“ на Михаел Фрай, асоциативният принцип на изграждане на сюжета е ключът към голяма част от филмите на фестивала; сред тях са коментираният вече тук „Правилата на играта“, както и цяла поредица

„Падението“ – Франция, режисьор Борис Лабе

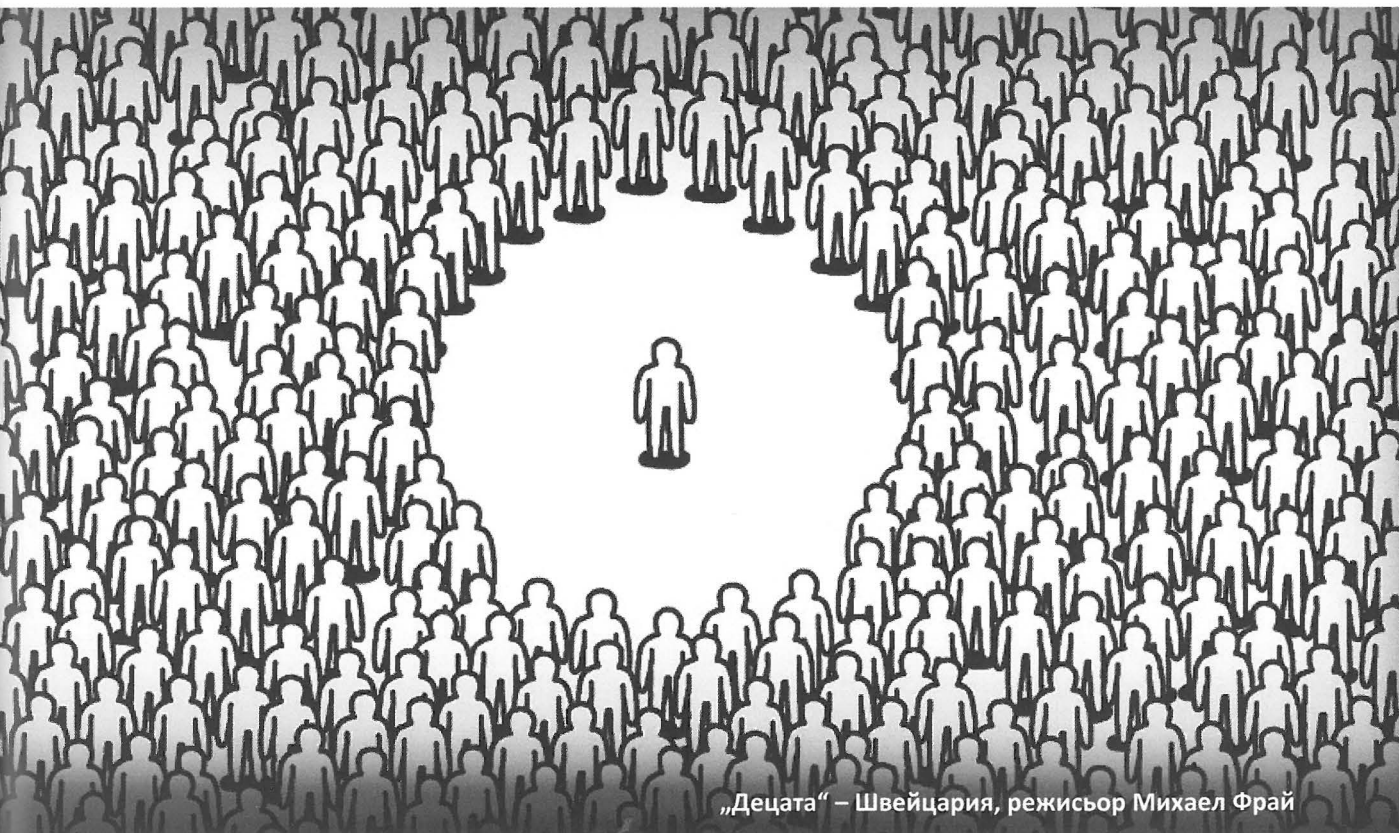
графични филми с огромна кинетична енергия, в които водещи са играта с пространствата и роящият се персонажен свят. В тях най-често се разкрива взаимната връзка и обусловеност на явленията. Такива филми са „Движения“ на Да Хи Чон от Южна Корея, „Връз.Ка“ на Зоуи Лин от САЩ, студентските „Синхронност“ на Мишел Бранд, Великобритания, „Притегляне“ на Матис Гонзалес от Германия, „Кубиран“ на Шуе Ен Го от Сингапур, както и впечатляващият със житейските си метафори и задъхани метаморфози филм „Стълби“ на Иван Цонов.

Ключът към асоциативните сюжети на друга голяма група филми намираме в пародията, в колажа и цитата. Сред тях са и споменатите „Ябълково пюре“, „Дивият Запад компресиран“ и „Milkoffee“, както и унгарският детски филм „Вълнуващите истории за Ужасяващия Драко и неговите страшни приятели“ на Балинт Келен.

Тази година за пръв път на фестивала клиповете бяха обособени в отделна категория. Сред тях имаше интересни художествени решения, които безспорно обогатяват територията на видеоклипа със социално политически и пси-

хологически сюжети. Най-запомнящи са „Изнасилване“ на Густав Холтенес от Швеция, който получи наградата за най-добър клип, и израелският „Йерусалим“ на Офер Винтел и Шимон Енгел. Имаше и весели, остроумни клипове като изрезковия „SO Jedi Fresh“ на студентките от НБУ Анастасия Стоева и Елена Василева, както и „Панталони“ на големия майстор на пластилиновата изрезка Сергей Меринов.

Затова пък в общата тематична картина на целия фестивал веселите и смешни филми бяха малко. На екрана трайно присъстваха любовната тема: „Да се срещнем вчера“ на Ива Токмакчиева, „За цял живот“ на Роберто Катани; екологичната: „Без коментар“ на Вера Донева, съставен от шест отделни миниатюри, нарисувани и анимирани от различни млади автори, и „Експедиция почивка“ на Вийп Тойвесе от Холандия; психологичният ирански филм за застрашената идентичност „Вълк ли съм“ на Амир Хаушанг Моен и „Пеперуда и мишка“ на Мира Янкова; човешкото тяло като сюжет на самопознанието в „Блойщрат 11“ на Ниенке Дойц от Белгия и изрезковият „Кръпки“ на испанката Мария Манеро Муро; абсурдисткият

„Децата“ – Швейцария, режисьор Михаел Фрай

сюжет за липсата на промяна „Залез“ на Марчин Гизицки от Полша; „Sur.Faces“, създаден от различни студенти аниматори от школата на студио Шар, трансформиращи в анимация документални наблюдения върху живота в днешна Москва. Извънземните, чудовищата и антиутопията също не липсваха в конкурсната програма – като „Флореана“ на датския режисьор Луис Мортън и „Голямото бягство на Рей“ на китайския режисьор Джи Уен. В детската програма, която тази година не беше особено силна, имаше изобилие от най-различни чудати същества и чудовища и бе застъпена силно темата за страха и неговото преодоляване („Страхливият дух“ на иранеца Рейхан Кавош, по детски пътър, но доста приказлив филм, който взе Наградата за детски филм, „Матилда“ на Ирен Ибора и Едуард Пуертас от Франция, тийнейджърският 3D „Момичетата от улица „Върбова“ на Мария Петева). На територията на екранизациите се откриха великолепно разказаният рисуван филм „Огледало“ на Галина Голубьова по Борис Шергин, пластилиновият „Три сестри“ на Светлана Андрианова по черногорска легенда,

както и поредните весели „Папагалски залъгалки“ на Анна Харалампиева и Цветомира Николова, които отново провокират въображението на детето, този път от живописния пейзаж и фолклора на Индия, с чудесната стилизирана рисунка и тоталната анимация на Анна Харалампиева.

И накрая няколко думи за две от най-ярките артистични събития на фестивала. Това бяха премиерните прожекции на новите филми на Пенчо Кунчев и Ася Кованова, които не бяха включени в конкурсната програма, тъй като и двамата автори са в основния екип на фестивала.

„Рози в нощта“ е рядко красив филм, оставящ усещане за съвършенство. Изграден е по „Песните на Билитис“ на френския поет символист Пиер Луис. Филмът може да се възприеме като втора част на предишния филм на Пенчо Кунчев „Луната със сините очи“ от 2001 година, също адаптация по стихове на Пиер Луис, получил „Златен ритон“ в Пловдив и наградата за най-добър късометражен филм в Торино през далечната 2001 година. Но аз виждам в „Рози

„Три сестри“ – Русия, режисьор Светлана Андрианова

в нощта“ завършващият филм от една поетичната трилогия, започнала с „Романс за вятъра“ още през 1986 година по сценарий на Юри Петрински. „Рози в нощта“ е анимационна поема, поразяваща с красотата и изяществото на акварелната изрезка, с постигнатата хармония и живописност, с пантеистичното светоусещане за неспирно оживяваващите природни форми в човешкото лице и тяло. Изстрадан филм с трудна производствена съдба, в който Пенчо Кунчев е вградил над десет години от живота си. Всичко в тази творба има своето неповторимо дихание – с всеки детайл и жест, с всяка метаморфоза и с всеки звук от прекрасната музика на сръбския композитор Зоран Смилянович „Рози в нощта“ се превръща в апотеоз на Живота.

„Лист хартия“ на Ася Кованова по сценарий на Христо Ганев е заявен като детски филм и със сигурност ще има своята детска публика. Веселите жизнени типажии на момченце и момиченце, които не могат да отговорят на въпроса на строгия учител, стилизираната акварелна изрезка, мъдро-ироничният и топъл задкадров

глас и чудесната музика на Петър Дундаков за зрителите бяха истински подарък. „Лист хартия“ не е филм само за деца. Преливащ от нежност и обич, той е може би още по-нужен на отчуждения възрастен човек. Поне аз бих искала когато ми е трудно и самотно да имам възможност да го гледам отново. Неговата светлина е целебна. Простичката на пръв поглед история за затруднилото децата уравнение $1+1=3$ прераства в мъдра притча за смисъла и красотата на живота. Сред днешния предимно мрачен и интелектуално утежнен филмов пейзаж филмът на Ася Кованова и Христо Ганев е чист извор на радост и упование...

Освен с филми, програмата на фестивала беше наситена с множество паралелно протичащи събития. Двете зали на конгресния център във Варна бяха постоянно заети, по стълбите непрекъснато сновяха автори, студенти, гости на фестивала. Сред съпътстващите програми не можем да не споменем филмите от „Панорама – най-доброто от света“, програмите с филми на членовете на журито, специална програма от анимационни филми от прочутото сту-

„Рози в нощта“ – България, режисьор Пенчо Кунчев

дио Camera etc. от Лиеж, ръководено от Жан Люк Слок, специалната програма „Happiness machine“ – антологичен интердисциплинарен проект, осъществен от различни европейски аниматори и, разбира се, студентските програми – на школите на НБУ, на Баден-Вюртенберг, избраните филми от международния анимационен маратон 10x10x19 (иницииран на Варненския фестивала преди години от Единбургския колеж по изкуствата и НБУ), програмата от американския фестивал AmDocs, чешките и португалски студентски филми. Основен фокус на фестивала винаги са били младите аниматори. Затова лекциите и майсторските класове също бяха неизменна част от наситената програма. Тази година студентите и гостите от града имаха възможност да присъстват на лекциите на професор Жорж Сифианос от школата ENSAD в Париж, посветена на изкуствения интелект и анимацията, на Павел Хорачек – „Анимация и цензура в Чехословакия“, както и на майсторския клас MONSTRA на Фернандо Галрито.

Една от основните мисии на фестивала е да бъде мост между поколенията, да съживява постоянно паметта и образите от българската анимационна школа. Тази година на фестивала имаше три големи ретроспективни програми – двете бяха юбилейни, посветени на сто-

годишнината от рождението на Тодор Динов и на деветдесетгодишнината от рождението на Доньо Донов. В третата ретроспективна програма варненската публика се срещна отново с филмите на внезапно напусналия ни през лятото Николай Тодоров, незабравим художник, режисьор и приятел, носител на „Гран при“ на Варненския фестивал през 2017 за пълнометражния си филм „Made in Brachicera“.

По традиция в деня на откриването на фестивала бяха представени две изложби – на анимационни рисунки на студенти от НБУ и на белгийски комикси, посветена на човешките права. Паметно събитие за фестивала и Варна бе голямата юбилейна изложба на Анри Кулев в галерия „Графити“ – „Власт и еротика в рисунка и комикс“, на която бе представена и книгата му с еротични сатирични рисунки „Ориент SexPress“.

И тази година най-желаният подарък за Варненските деца бе работилницата, която традиционно се води от френската аниматорка Карин Миралес с помощта на студенти доброволци от НБУ. Прекрасният филм с детските анимации, които видяхме на закриването на фестивала, отново донесе светлина, жизненост и детска радост.

